

SIMON GYULA

EMLÉKEIM A TRAGIKUSAN ELHUNYT DR. MARTOS ISTVÁN RÓL

„Dr. Martos István (1886. Mezőpéterd - 1944. április 29. Balatonfüred). Apja gazdálkodó volt, aki szívesen engedte fiát egyetemre. Budapesten végezte az orvosi egyetemet, és 1910-ben már kórházi orvos volt a Szent István Kórházban. Onnan 1920-ban Balatonfüredre került, és a szanatórium rendelő és osztályvezető főorvosi címet érte el, egyben a diagnosztikai laboratórium és elektroterápiás intézet vezetője volt. Ezenkívül még tb járási főorvosi címet is kapott. Úgy ismerték, mint kitűnően képzett orvost.

1944 tavaszán a német bevonulás után Széchenyi György akkori járási főszolgabíró - közismerten fasiszta beállítottságú vezető - felszólította a szanatórium igazgatóját, szüntesse meg dr. Martos szolgálati viszonyát zsidó voltára tekintettel.

Dr. Martos ezt nem várta meg, és mert a zsidócsillagot sem óhajtotta viselni, az embertelen rendelkezések elől a halálba menekült. 1944. április 29-én feleségével és annak édesanyjával, dr. Köves Jenőnével együtt öngyilkosok lettek. 1944. május 1-én temették el őket az arácsi róm. kat. temetőben. Sirkövükön a nevükön kívül csak annyi áll: „Megt haltak együtt”. A fasiszmus áldozatai voltak.”

(Zákonyi Ferenc: Balatonfüred. 1988.)

Zákonyi Ferenc könyvében szükséztudásában is megrázó és pontos leírását találjuk dr. Martos István életútjának. Magam azt szeretném elmondani, hogyan ismertem meg, gyerekként milyennek láttam őt. Szüleim az Erzsébet Szanatóriumban dolgoztak - apám mint főportás - és igen jó viszonyban voltak Martos doktorral. Nekem születésemtől fogva kezelő „doktor bácsim” volt, s tragikus haláláig rendszeresen találkoztam vele.

Az első találkozásról szüleim sokat meséltek. Két éves lehettem és nagyon beteg. Szünni nem akaró magas lázam volt, s attól tartottak, hogy leáll a szív működésem. Kétségbe esve kérték Martos doktor urat, jöjjön el és segítsen rajtam. Azonnal jött, és egész éjszaka ott ült az ágyam mellett, fogta a csuklóm, figyelte a pulzusomat. Hajnali három óra körül fölállt és azt mondta: „Már nem lesz semmi baj.” Teljes gyógyulásomig naponta eljött, és ellenőrizte az állapotomat. Bár ekkor még öntudatlan kis emberke voltam, nem sokat érthettem az

egészből, azt azért éreztem, hogy sokat tett értem. Évek múlva is nagy tisztelettel néztem fel rá.

A következő történetre már jól emlékszem ennyi év után is. A szanatóriumban elromlott valamilyen orvosi műszer, ami akkora dobozban volt, mint egy kisebb bőrönd. Ezt a műszert vitte el apám és Martos doktor megjavíttatni Budapestre. Vonattal utaztak, és engem is magukkal vittek. Utazás közben - volt rá idő - végig beszélgettek. Én persze csak csöndes hallgatója voltam a társalgásnak, azt azonban megfigyeltem, hogy Martos doktor halk szavú és igen választékosan beszélő partner. Politikáról nem esett szó köztük, apám valószínűleg tapintatból nem terelte erre a szót, hiszen a mi családunkban mindenki szívesen politizált.

Budapestre érve elvittük a műszert a javítóműhelybe, s apámék megbeszélték, hogy este már hozhatjuk is vissza. A javítás azonban valamilyen okból megkésett, mi pedig emiatt lekéstük az utolsó Füredre induló vonatot. Nem tehattünk mást, a nagykanizsai vonattal jöttünk el Budapestről, bízva abban, hogy Siófokon még elérjük az utolsó Füredre induló hajót. Futva ugyan, de sikerült. Mondta is Martos doktor úr: „Na, eddig minden simán ment!” Hanem ami utána következett, arra ő sem számított. Ahogyan a Tünde motoros elhagyta a hullámvédő mólót és kifutott a nyílt vízre, hatalmas hullámokba kerültünk. Erős északi szél fújt, a hullámok éppen szemben jöttek: mindez így éjszaka bizony félelmetes volt. Először megijedtem, azután hamar megszoktam. Kiültünk a fedélzetre, figyeltük a hajó orrán átcsapó és az egész hajón végigsöprő hullámokat. Martos doktornak ez nem okozott olyan nagy örömet, mint nekem. Lábait felhúzta, és egyre azt kérdezgette tőlem, nem félek-e, nem érzem-e rosszul magam. Közben egyre sápadtabb lett, az óráját nézegette és kérdezgette: „Mikorra érünk Füredre?” Ahogy Füred közelébe értünk, és a parti hegyek árnyékába kerültünk, a Balaton pillanatok alatt lecsendesedett. Miután a hajó kikötött és kiszálltunk, Martos doktor így szólt apámhoz: „Gyula, ha még két percig tart ez a viharos út, én rosszul leszek, pedig a gyereket féltettem, hogy nem fogja bírni a vihart.” Ezen azután apámmal nagyot nevettek. Ekkor hallottam igazán nevetni. Addig úgy gondoltam, azért olyan nagyon komoly ember, mert egy orvosnak ilyennek kell lennie.

Ezután is gyakran találkoztunk, hiszen rendszeresen látogattam apámat a szanatóriumban. Nyáron pedig a kerek templomba jártam ministrálni, ünnepnapokon mindig találkoztam Martos doktor úrral és családjával. Hívó katolikusok lévén templomba jártak.

Amikor 1944. április elején találkoztam vele, már sárga csillagot hordott. Nagyon szomorú volt. Felesége ritkán mutatkozott, akkor már nagybeteg volt, csak a szobában feküdt. Többé nem is láttam, ez volt utolsó találkozásunk.

A halálukkal kapcsolatos eseményekről apámtól hallottam, de szeretnék erről is írni. Ott kell kezdenem, hogy Martos doktor nem gyűjtött nagy vagyont. Nem volt ingatlana, sem nyaralója, csak egy szépen berendezett szobája az Erzsébet Szanatóriumban. Ha nála jártam, mindig megcsodáltam a falakon a szép festményeket, a szép szőnyeget, és a sok régi - úgy gondolom, értékes - orvosi könyvet. A szoba is régi bútorokkal volt berendezve. Én nagy érdeklődéssel figyeltem az Orion világvevő rádiót, megcsodáltam az állomások skáláján a zölden világító „varázsszemet”. Erre azért is jól emlékszem, mert apám is szeretett volna egyet venni: tökéletesen lehetett fogni a londoni rádió magyar nyelvű adásait, s azokból meg lehetett tudni a pontos harctéri eseményeket.

Körülbelül három nappal a halála előtt Martos doktor úr azt mondta apámnak: „Gyula, magának adom a rádiómat, nekem már úgy sem kell.” Apám tiltakozott, nem fogadta el az ajándékot, és próbált valami vigasztalót mondani a doktor úrnak. Valami olyat, hogy „Nem is biztos, hogy el kell menniük.” Persze, mindketten tudták, hogy ez lehetetlen. Martos doktor csak annyit mondott: ő még csak elmenne, ha menni kell, de a felesége és az anyósa nagybetegek, a szobát sem tudják elhagyni.

Április 28-án este apám volt szolgálatban. Vacsora után még látta Martos doktort bemenni a szobájukba. Másnap reggel - apám hét órára ment vissza dolgozni - föltűnt neki, hogy nem jön reggelizni a doktor úr. Mivel később sem volt mozgás, apám hívta a csendőrséget, és az ő jelenlétükben felnyitották a szobát. A szobában halva találták az egész családot, ott volt az injekciós tű is, amivel nagy adag altatót adott be a családjának és magának Martos doktor.

Ezután megjelent három nyilas karszalagos egyén, keresni kezdték az értékeket. Apámék ekkor vették észre, hogy a szoba alaposan ki van ürítve: hiányoznak a festmények a falról, a szőnyegek, a

könyvek nagy része, a bútorok és a világvevő rádió. Hogy hová tűntek és hogyan, azt senki nem tudja: az ablakok zárva voltak, egyébként is a belső udvarra néztek és a gazdasági kapu is zárva volt egész éjjel. Pedig az előbb felsorolt értékeket nem lehetett egyszerű dolog észrevétlenül elszállítani. Apámat kétszer is kihallgatták, mivel tudták, hogy nagyon jó barátságban volt a doktorékkal, még azt is tudták, hogy a világvevő rádiót a doktor apámnak akarta adni. Nem tudtak semmit rábizonyítani, mégsem hitték el, hogy nincs semmi köze az eseményekhez. Pedig hát nem volt, ezt, ennyi idő után már bátran kijelenthetem.

Az arácsi katolikus temetőben temették el őket. A csendes temetésen alig voltak, nem volt tanácsos ott megjelenni.

A haláleset nagyon megrázott bennünket. Egy nagyon kedves, szeretetre méltó családot, és talán mondhatom azt is: Martos doktor úrban igazi jó barátot veszítettünk el. Az ő emlékükre írtam ezt a néhány gondolatot, annak reményében, hogy az utókor nem fogja őket elfelejteni. Úgy érzem, ennyivel tartoztam a Martos családnak.

dr. Martos István és dr. Miklovitz Dezső a Szanatórium folyosóján Zákonyi-hagyaték (1934)